

Hegedűs Miklós kétrészes írásának a címe: Hová mész magyar iskola? Az író aggodalmait fejezi ki az iskolai reformokkal szemben, a japán iskolarendszert tekintve példaképnek.

A cikk érdeme hogy tisztán akar felszinen tartani elég bonyolult folyamatokat és fogalmakat, melyek valóságos értelmi mocsaraiban könnyen el lehet süppedni. (Liberalizmus, tradicionizmus, demokrácia, ellenőrzés, regionálázás, curricula, központosítás, a vallás és a béka pszichológiája.) Hibája hogy célja érdekében nemcsak túlegyszerűsit, de füllent is.

Az amerikai kultúra valóban az egyén (és az üzleti szellem) kultúrája a közösség felett (kivéve ha háború van, mert ilyenkor automatikusan azonnal csordába áll az amerikai), s mint ilyen az oktatás egyéniesítését is kultiválja. Egyet értek a cikkíróval több dologban is. Valóban, a demokratizálást az esélyek demokratizálásával kell mérni s nem a "népakarat" legalacsonyabb közös nevezőt képező igényeivel. A központi állami iskoláztatási rendszert szét szeretnék rombolni itt is a pénzes magánérdekek, eltolva a gyerekeket az állam tőgyétől hogy ők szivhassák azt. Az egyházi (többnyire szektás, magas tandíjas, olcsó és kevésbé művelt pedagógusokat foglalkoztató) iskolák ugyanezt óhajtják elérni. A vallásos oktatás fogalma különben egy oxymoron. Vallásos iskolák is tudnak kitűnően tanítani ha ezt óhajtják tenni, de magával a vallással alapfokon csak ámitani, szétagolni, félrevezetni - ha nem egyenesen hülyíteni lehet az emberiséget.

A tanulók minőségi átlaga valóban csökkent (egyenes arányban számuk növekedésével), de kétlem hogy ez az oktatás liberális mivoltának tudható be. Attól hogy én terveztem a tananyagot az általános kiírásán belül, attól nem lettek tanítványaim sem analfabéták sem lusták. Sőt.

Sokkal nagyobb része volt a minőség hanyatlásában azoknak a tényezőknek, amelyeket Hegedűs meg sem említ: a nagyszámú, más nyelvet beszélő új immigránsok integrálásának, az egyetemek a háborúelőtti kicsiny elitekről tömegintézményekké válásának, a tanulók minden szinten való megsokszorosodásának (baby boom), s a köznép növekvő elszegényedésének, a drogos szubkultúra növekvő kihatásainak, valamint a családok felbomlásának.

Hegedűs azon állítása, miszerint itt a "felsőbb szinten" való oktatás presztizs kérdése egyszerűen nem igaz. Pontosan az európai intézményekben van kifejezett különbség "tanító" és "tanár" között, nem itt. A professzor szó is Európából ered, nem itt született.

A leggyakrabban használt "teacher" tanárra és tanítóra megkülönböztetés nélkül áll. A második leggyakrabban használt szó, "educator," az ovodás nénitől a docensig mindenkire áll. Már a hatvanas évek végén rengeteg nagyon jól képzett pedagógus dolgozott az elemi iskolák alacsony fokain tanítva és tanulmány tanulmány után bizonyítja a "formáló évek" és a "gyors kezdet" fontosságát. Személyes tapasztalatom van erről a korról. Semmi lenézést nem tapasztaltam középiskolás kollégáimtól, s fizetésem sem volt semmivel sem kevesebb mint az övék. Mindenkinek a fizetése két tényezőtől függött: az elvégzett egyetemi évek számától és - tíz éves tapasztalat megszerzéséig - a tanított évek számától. Sőt, az a visszás helyzet alakult ki hogy masters degreevel vagy PhD-vel rendelkező egyetemi tanárok kevesebbet kerestek mint hasonló képzettségű középiskolás vagy elemi iskolás kollégáik, akik nagyobb számban

voltak, s ezért erősebb szakszervezettel bírtak. Én például azért nem váltottam szintet akkortájt mert anyagilag nem tudtam elviselni egy bérkiesést követő fizetéseszköcsökkentést, nem beszélve egy egyetemi állás bizonytalanságáról.

A japán modellt se kívánnám utánozni. Alapvető módszerei az utánzás, a tömeges másolás és a szószerinti (á la Szalánczy) szajkózás, aminek velejárója a leleményesség, a találékonyság korai elfojtása. Egyéb jellemzői: a versengés végletekig vitele, ami az elő-ovodákban kezdődik, a fegyelem gépesített volta, napi tizennégy-tizenhat órás iskolaidő - s a robotszerű "végeredmény." Egyetemeink tele vannak japán tanulókkal (itt, Kamloopszban is!) akik menekülni jönnek ide az ő szisztémájuktól. Én is jártam velük nemrég. Sikeres tanulók, bár gyakran kirúgnak a hámból, gyerekes örömmel. Érdekes módon pontosan önfegyelmüknek köszönhetik mégis hogy az ösztöndíjak zömét ők veszik fel. Semmiféle külső fegyelem, felső ellenőrzés nem hat rájuk. Beszédbe elegyedtem velük. Érdekes módon az itt tanulók a japán gazdaság és a japán iskolák elitjeiből állnak. Hegedűs a béka feneké alá értékeli az itteni tanulmányi rendszert, de az általa magasztalt japánok becsülik amit ez nyújt sarjaiknak, s úgy érzik fiaik és lányaik képzettsége nem teljes anélkül hogy itt (is) ne iskoláztassák őket.

A liberális képzettséggel, mint olyannal, nincsen baj. Sajnálatos félreértés hogy otthon nemcsak a különben tisztességes "szocialista" szót sajátították ki maguknak (és tették más értelművé és undorítóvá), napjainkban a kommunisták, de a "liberális" szó jelentését is. Azzal sincsen baj, ha a gyerekek képességeihez szabjuk a tananyagot. Pl. ezt teszik a gimnáziumok s a kollégiumok, az egyetemek és a főiskolák is. (Érdekesen otthon, nem itt!)

A pedagógiának alapjában csak egy dichotómiája van: a széleskörűség

(lazán a liberális út), és a specializálás (lazán a tantárgyakra alapozott tradicionalizmus.) Ez a két ellentmondónak tűnő felfogás csak látszatra az. A széleskörű ásatás csak úgy vezet tovább a felületességen ha a mélység felé igyekszik - azaz hogy semmire se viszi ha nem specializál - míg a csak mélységre törekvő hamarosan észreveszi hogy csak akkor tud mélyre hatolni ha elég széles gödör ásásába kezdett mert vagy beomlanak a feje fölött a falak vagy olyan keskeny (fúrt) eredményt hoz fel a földből ami nagyon korlátozott képet mutat arról ami ott van - szóval csak akkor tud valami érdemlegeset elérni ha szélesít, ha liberalizál. A pedagógia célja, a tudás elsajátítása, pontosan ezen felfogások közepén helyeződik el. Hegedűs úr, ha reá biznánk hazánk ifjúságának nevelését, éppen ezt tagadná meg tőlük azzal a felfogásával hogy a tradicionalizmus és a liberalizmus összeférhetetlen valami. A lényeg az hogy akárhonnan indulunk is - a középen kell kilyukadnunk, különben nem visszük semmire. A békának annyi köze van a tanulmányokhoz mint a békának a tudáshoz. A béka metaforja lehet egy politikailag mótvált manipulációs módszerre találó, de a tanítás módszerére aligha illik.

Maga a pedagógia a tudás elsajátításának (vagy elsajáttatításának) módszere. A pedagógia tudományos irodalma tömve van olyan tanulmányokkal amelyek kimutatják hogy a tanuló aktív, cselekvő-gondolkodó részvétele jelentősen javítja mind a tudás elsajátítását mind annak használni tudását. A tradicionális, azaz a felülről és kívülről fegyelmezett vagy megfélemlített hallgató nyilvánvalóan rossz modell az effektív tanulásra. Mondja a többezeréves kínai közmondás: "hallom és felejttem, látom és emlékezem rá, csinálom és megértem."

Egyebekben a tanulók átlagának esése Északamerikában egybeesett a tesztelés és a felülről jövő, politikailag motivált ellenőrzések növekedésével, a "back to the basics" mozgalom uralmával és egyéb hülyeségekkel. Ezek káros hatása évtizedekig érezhető lesz. Hogy csak egy konkrét példát mondjak, én a hatvanas évek végén jártam egyetemre.

Professzoraim, a legfrissebb tudományos kutatásokra utalva, kritikus szemmel nézték az előző, tradicionális, évtizedek óta merev, idejétmúlt rendszert. Kimutatták, például matematikában, hogy a számtanórák 90 százalékban az alapvető műveletek gyakorlására vannak fordítva akkor amikor a tudomány s az ipar haladottsága olyan mellényzsebben elférő kis számítógépek gyártását vezeti be amelyek sebessége, pontossága messzire túlhaladja az emberi képesség határait. Nem lenne e célszerűbb, kérdezték, ha a matematikai órákat a felsőbb fokú matematikai elméletek és a gyakorlati használatok felismerésére és gyakorlására használnánk? Óriás lelkesedéssel fogtunk munkába. Megjelent a köztudatban a new math fogalma. Bibliánk egy teljesen új tankönyvsorozat volt, az STA (Seeing through Arithmetic). Sajnos a szülők nem értették az új matematikát, következésképpen idegenkedtek tőle. Amikor a gyerekek segítséget kértek tőlük, nem tudtak segíteni. Sem az akkor bejövő metric rendszert nem ismerték, sem olyan koncepciókat mint statisztika, valószínűségszámítás, vagy binary arithmetic. Én jól emlékszem hogy esti osztályokat tartottam a szülőknek (akiknek egyharmada meg is jelent), hogy elmagyarázzam nekik mit is jelent az a new math. Még tanítani is próbáltam őket, bár sokkal kevésbé fogékonyak mutatkoztak mint csemetéik. Az újságok, hála az országos nyilvános tesztelésnek, megtudták az új eredményeket. A tesztek persze a régié maradtak, egyáltalán nem voltak hivatottak tesztelni amit tanítottunk, ezek azt tesztelték amire már jóval kevesebb időt fordítottunk: az elemi műveleteket. Volt ugyan egy kimutatható eredmény s ez a problémák megoldása volt. De az újságok nem jelentették a sikert, hogy ebben a mérce fölött, két-három osztállyal magasabban tesztelt a tanulók oroszánrésze. Amit harsonázni kellett volna azt meg sem említették. Ehelyett az új matematikának tulajdonított "kudarc," tudniillik hogy a tanulók akik matematikai óráik 20 %-át töltötték az adás, kivonás, szorzás és osztás gyorsaságának fejlesztésére és 80-at magasabb matematikára, nem tudtak olyan gyorsan számítani mint az előző korosztály,

amely óráinak 80 %-át töltötte ezzel és csak 20%-ot egyébbel. Hogy a teszt alapján nem azt vizsgálta amivel mi foglalkoztunk, az nem számított. Senki sem vonta kétségbe érvényességét, hiszen éppen azt akarták tudni hogyan viszonyul az új matematika a régihez, s ehhez a szemükben pontosan a régi tesztekkel kellett használni a könnyű összehasonlítás céljából. Hozzájárult a látszólagos rossz eredményhez az is, hogy mi a metric rendszert vezettük éppen be az új matematikával, és a teszt még mindig az amerikai mértékrendszert vizsgálta, azt amit mi már nem tanítottunk. Egyáltalán nem lehetett csodálkozni tehát ha tanítványaink nem vizsgáztak olyan jól mint elődeik abból az anyagból amit ők már nem tanultak. A jó eredményeket (a metric rendszer és a magasabb problémák megoldását célzó matematikai eljárások elsajátítását) nem tesztelték, bár a problémák megoldását igen, és itt igazán szenzációs különbségek mutatkoztak. De a jó eredményből nem lett hír sem, abból hogy a gyerekek

lassabban végezték ezeket a műveleteket, kevesebb műveletet végezve el a megszabott idő alatt, abból szenzáció lett. Nálunk a szülők pánikba estek. Nem számított hogy most már az ő mellényzsebbükben is ott voltak a kalkulátorok, életbe lépett a "demokrácia" - a szülők követelték

hogy "a hagyományos értékeket" vissza kell hozni az iskolákba, azaz együgyű számítással kell költeni az iskolapadokban az időt, nem némi idegen matematikával ami jövőbeli problémáink megoldására vagy a számítógépek alapvető megértésére van beállítva. S amit a szülők követeltek azt a politikusok felülről bevezették. Visszavonták, elégették a bibliánkat. Persze Hegedűs úr erről semmit sem tud. Ő csak az újságokat olvasta az amerikai állami oktatás hatalmas hanyatlásáról, aminek hiresztelése úgy mellékesen azon üzletemberek érdekét képviselte, akik privatizálni akarták az oktatást, amiben nagy haszon realizálását látták megvalósíthatónak. De persze nehéz egy profitot maximáló, méregdrága privát szisztémát árulni ott ahol az ingyenes oktatásnak jó híre van. Így nekik kapóra jött - és jön ma is - minden olyan hír ami az állami iskolákról negatív képet fest.

A privatizáció kérdése felmerül Hegedűs előtt is. Egyetértek Hegedűssel abban hogy az oktatást állami kézben szeretném látni. Csak ez biztosít valami hatásos demokratizálást, amit Hegedűs tisztán és jól lát: a tanulási alkalom demokratizálását.

Azzal sem vitázok vele hogy korunk az információ, az információs technológia kora. Élő tanúja vagyok annak hogy a számítógép jelenléte internetes konnekciónak óriási, valóságos korszaki változást jelent háztartásunkban, s az én életem minőségében, éppúgy mint irodalmi termelőképességemben. A számítógépekkel kapcsolatos oktatást nem szabad kihagyni az iskolákból.

Az igazi hír Amerikában tanulmányi téren az amit nem közölnek az újságok: a különbségek kieleződése. Pályám tapasztalata nem a valódi színvonal süllyedését mutatta egyértelműen, hanem azt hogy mennyire szélesedik a különbség a jó tanuló meg a rossz tanuló között. Jó tanulóink jobbak mint valaha is voltak, rossz tanulóink egyenesen elkriminizálódtak. Hegedűs utal ugyan a kriminációra mint a liberalizmus velejárójára Amerikában, de nem érti hogy ez nem a liberalizmus következménye. Ugyanis nem a liberalizmus, hanem az erőszak glorifikálása, a háborús játékok, sportok, gengszter-filmek kultusza okozza a kriminalizmus terjedését. Ezek legkárosabb hatása hogy érzéketlenné teszi az ifjúságot, amelyik a leggyilkosabb, legvéresebb, beletkiöntő látványokat is szórakozásként tudja nézni minden nap filmen és televízión. S az erőszak mellett ott a szexuális titilláció amely a kereskedelmi adók napi hirdetéseinek állandós jellegű diétája, az alkohol, a drogok, a pornográfia elterjedése, a sex és a könnyű, gyors meggazdagodás reménye: ezek fűtik az elkriminálósodást. De ne felejtjük el hogy napjainkban ugyanakkor több tudós dolgozik Amerikában mint történelmi világkultúránk összességében, hogy óriás léptekkel haladunk előre a tudomány és a technika szinte minden területén. Amerika marad napjainkban, ami a régi Róma volt: példaképe a legjobbnak is meg a legrosszabbnak is a korabeli világban.

Hegedűs cikke útmutatási céllal íródott, de nem jó útmutató írás. Az októberi Kapuban viszont két útmutató írás is van: Balogh Bertalan: Kinyílt a zsebben a politikai bicska és Siklaki István: Unió vagy konföderáció című cikkje. Értelmesebb dolog lenne ezeket olvasni mint Hegedűst.